

gazete duvar

kitaP.

SAYI: 121 YIL: 3

"MUSTAFA KEMAL
İNGİLİZLERİ
YENİNEYE KADAR
TANRI'YI DA
İNGİLİZ
SANIYORDUM."

MAHATMA
GANDİ

SEVGİ
DÜNYADAKİ
EN İNCELİKLİ
GÜÇTÜR

GAMZE İYEM

**Mahatma Gandhi -
Sevgi Dünyadaki**

En İncelikli Güçtür

Destek Yayınları'ndan...

**FİGEN
ŞAKACI**

gazeteduvar.com.tr

Biz şimdi kimin hayatını yaşayacağız?

beyza ertem

14

Figen Şakacı: Kesekleri eze eze yaşamaya mecburuz

anıl mert özsoy

22

Soğuk evlerden gelen sesler: Kesekli Tarla

buse özlem bay

27

Yeraltı Kütüphanesi: 'Biz iyiydik, 90'lar kötüydü'

esin ileri

34

Bireysel ve beraber eylemlerle yaşamak

ali bulunmaz

41

Hakikat Sonrası: 'Yalanlar istiyorsan yalanlar söyleyeyim

emek erez

Yayın Sahibi
AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni
Ali Duran Topuz

İçra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü
Anıl Mert Özsoy

Görsel Yönetmen
Özgür Akkaya

Katkıda Bulunanlar

Beyza Ertem, Anıl Mert Özsoy,
Buse Özlem Bay, Esin İleri,
Ali Bulunmaz, Emek Erez

Yönetim Yeri:

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı
İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635
e-mail: info@gazeteduvar.com.tr
Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı, haber
ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND
Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye
aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Bu hafta kapağımıza Figen Şakacı'yı taşıdık. Şakacı İletişim Yayınları'ndan çıkan yeni kitabı "Kesekli Tarla" ile okurla buluştu. Beyza Ertem, Buse Özlem Bay, "Kesekli Tarla" üzerine yazarken, Anıl Mert Özsoy, Şakacı ile öyküleri üzerine konuştu.

Lee Mcintyre'nin, M. Fahrettin Biçici tarafından çevrilen ve Tellekt Yayınları tarafından basılan "Hakikat Sonrası" adlı kitabı, bizi kavram üzerine düşündürürken, bu dönemi anlamak için sadece Donald Trump gibi politikacıların siyasi manevralarını, yalan üzerine kurulu söylemlerinin nedenlerini açıklamamanın yeterli olmayacağını hatırlatıyor. Emek Erez yazdı.

Jonathan Safran Foer'in kaleme aldığı, "Bu Bizim Havamız" Şahika Tokel çevirisiyle Siren Yayınları tarafından yayımlandı. Foer ekolojik krizin bir "kader" olup olmadığını sorgulayarak gezegenin hararetinin nasıl düşürülebileceğine ve ileride, bugünden daha iyi yaşama imkânı bulunup bulunmadığına yoğunlaşıyor. Ali Bulunmaz inceledi .

Koray Sarıdoğan'ın kaleme aldığı, '90'lar Türkiye'sinde Altkültür: Rock, Dergi, Fanzin, Edebiyat' alt başlığıyla yayımlanan 'Yeraltı Kütüphanesi' Karakarga Yayınları tarafından okurla buluştu. Esin İleri'ye konuşan ve politik atmosferin sanatsal üretime etkisinin yadsınamayacağını belirten Sarıdoğan, "90'lar alt kültürü bir anlama ve anlamlandırma çabasından çıkıyor. Tamam, sıkı sıkıya politize değil ama 2000 sonrası gibi yer yer nihilizme varan o eğilim de yok" diyor...

Marifet iltifata tabidir.

İyi okumalar.

Anıl Mert Özsoy

Önceki sayıda;
Yalçın Tosun...

İnsanın ve toplumun
derininde:
Mesafenin Şiddeti

Biz Şimdi kimin hayatını yaşayacağız?

Figen Şakacı'nın öyküleri, dinlediğimiz, anlattığımız, aşına olduğumuz ykler. Hepimizin yaralarına, hafızasına, değerlerine dokunuyor. Belki de en mühimi, okurunu dilinin cazibesiyle kolayca yakalaması ve onu sorgulamaya teşvik etmesi. Bütün bunlar kendiliğinden var oldu da biz mi yabancılaştık, yoksa bu düzeni kendi ellerimizle yarattık da cezasını mı çekiyoruz demeden edemiyor insan. Her birimiz, bir sabah bunaltıcı dŐlerimizden uyandığımızda, kendimizi yatağımızda dev bir böceğe dönüşmüş olarak bulacağız belki. Yazara annesinden miras kalan soruyu bir de biz kendimize soralım: Tarla mı kesekli yoksa biz mi yrmemeyi bilemedik?

beyza ertem

Figen Şakacı, bu kez bir öykü kitabıyla okur karşısında. 22 öyküden oluşan *Kesekli Tarla*, İletişim Yayınları'ndan çıktı.

Nehir söyleşileriyle ve romanlarıyla adından sıkça söz ettiren Figen Şakacı, bu kez bir öykü kitabıyla okur karşısında. 22 öyküden oluşan *Kesekli Tarla*, İletişim Yayınları'ndan çıktı. Şakacı; kendi hayatında bile bir yer edinememiş köksüz insanları, birbirine tahammül etmek zorunda bırakılanları, yolundan alıkoyulanları ve onların tutamak arayışını, bastırılmış dürtülerini, gizli arzularını kendine has üslubuyla anlatıyor. Geleneklerin, inanışların, tabuların hüküm sürdüğü çevrelerde kendi dolaplarına saklanmış ve bir daha oradan çıkamamış kadınlara da ayrıca selam gönderiyor.

Edebiyatımızın “güçlü” kalemlerinden biri Figen Şakacı. Hünerli, esprili, akıcı bir dile sahip. Onun gücü, hem hikâye anlatmadaki başarısından hem de bir “kadın yazar” olarak duruşundan geliyor. Öykülerinde dikkatimi çeken ilk unsur, sadelik ile sokak dilinin rahatlığı arasında duran üslubu oldu. Yazar, kendimizi rahatlıkla öykü kişilerinin yerine koyabilmemize, onların sıkıntısını en içeriden hissetmemize imkân sağlıyor. Hacimli bir öykü kitabında bunu başarmanın kolay olmadığı aşikâr.

Kesekli Tarla,
Figen Şakacı, 163 syf.,
İletişim Yayıncılık, 2020.

Kitabın girişinde Gülten Akın'dan bir epigrafa yer verilmiş: “Unutma sakın unutma / Bağışlama sakın / Sakın düşmanını sevmeyi, sakın susma / Bekle büyük kavgayı bekle / Anlıyor musun yüreğim.” Bu dizeler, öykülerle buluşan okur için sayfa sayfa anlamlanıyor. Şakacı; mutsuz, umutsuz, tutunamamış öykü kişilerini konuşturuyor, bir anlatıcı olarak onların susmalarına izin vermiyor. Kendilerini engelleyen her türlü otoriteye karşı durmalarını, düşmanlarını kucaklamalarını, durduruldukları/alıkoyuldukları her şeyi hatırlamalarını istiyor. İlerleyen sayfalarda bir epigraf daha çıkıyor karşımıza, bu defa

İnanç Avadit'ten: "Ormanın düşman ve anne olduğu o çok eski zamanlar / Hatırla, hiç durmadan hatırla / Bir çocukluğu vardı insanın." Hemen ardında sıralanan öykülerle birlikte bu dizelere de bir ruh üflüyor Figen Şakacı, onları kanlı canlı insanlara dönüştürüyor.

BİR GÜN KADIN DA ÖZGÜRLEŞECEK Mİ?

"Onun adı tam yirmi sekiz yıldır Suat'ın karısı. Bir gün Gülistan olmayı bekliyor." (s. 29)

Gülistan, Aysel, Beyza, Fidan, Aygül, Hatice... Ve ismini bilmediğimiz niceleri. Figen Şakacı'nın öykülerindeki kadınlar, biraz kendisi, biraz sen, biraz ben, biraz dedikoducu komşu teyze, biraz katledilen çocukluk arkadaşı, biraz iftiraya uğrayan kuzen, biraz aşkını yaşayamayan abla, biraz yitip giden anne... Yazar, bir kadın olarak, bir kadının içine düşebileceği hâlleri okuruna açıkça, cesur bir dille gösteriyor. Geleneklerin, inanışların, tabuların hüküm sürdüğü çevrelerde kendi dolaplarına saklanmış ve bir daha oradan çıkamamış kadınlara selam gönderiyor.

2015 yılında ilan edilen 8 Mart Bildirisi'ne imza atan kadın yazarlardan olan Figen Şakacı, "N'olur öyle bakma Özgecan" başlıklı bir yazı da yayımlamıştı. Edebi atmosferi kuşatmış olan eril dile karşı ortak bir bildiri hazırlayan yazarlar, bir gün kadının da edebiyatın da yaşamın da özgürleşeceğini umuyordu. Bugün, 2020 yılında, ne yazık ki değişen çok az şey var. Hatta bu değişimin olumlu yöne doğru değil de, aksi yöne doğru gerçekleştiğini söylemek mümkün. Kadın cinayetlerinin, kadına şiddetin durdurulmadığı bir dünyada mücadeleye devam ediyoruz. Buradan baktığımızda, "Bir gün Gülis-

Gülistan, Aysel, Beyza, Fidan, Aygül, Hatice... Ve ismini bilmediğimiz niceleri. Figen Şakacı'nın öykülerindeki kadınlar, biraz kendisi, biraz sen, biraz ben, biraz dedikoducu komşu teyze, biraz katledilen çocukluk arkadaşı...

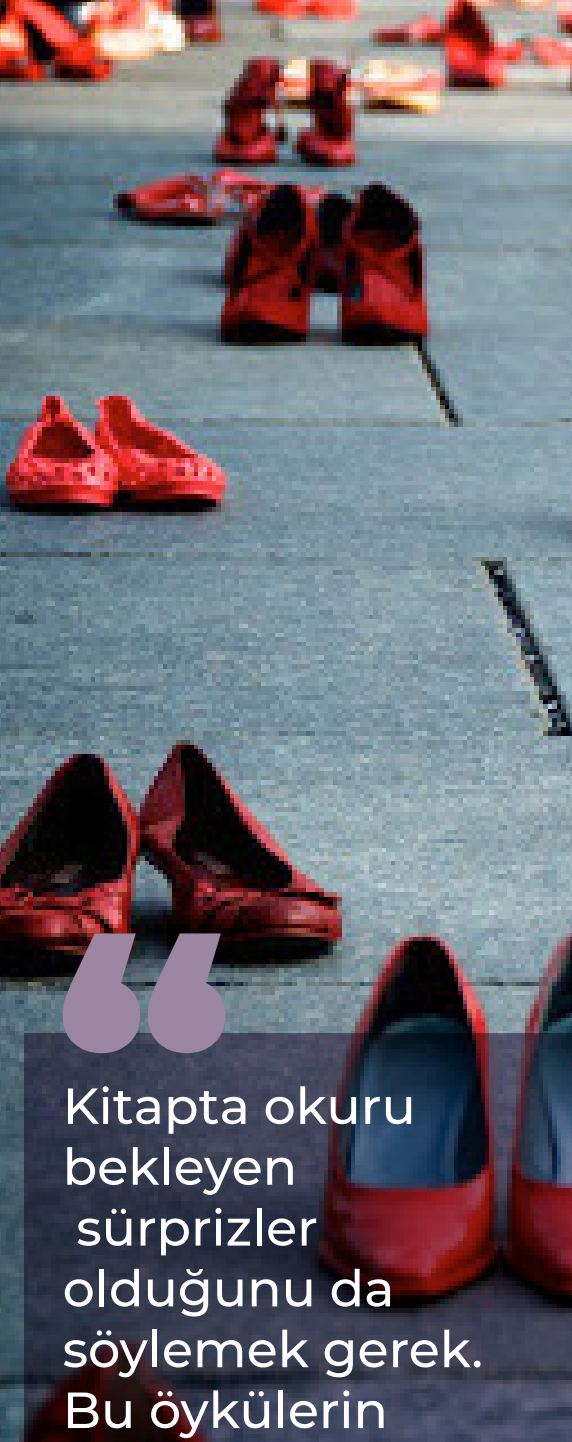

Figen Şakacı'nın kendilerine has mizaçlı, güçlü kadınları var. Aysel ve Fidan gibi!

tan olmayı bekliyor” ifadesi, kitaptaki en sarsıcı cümlelerden biri. Çünkü Gülistan olmayı beklemek, “kendi olmayı” beklemek aslında. Bakıma muhtaç olan eşi Suat'ın ölmesini dileyecek kadar “yaşayamamış” Gülistan. Öfkeli, bıkkın, katılaşmış. Birçok kadın gibi.

Figen Şakacı'nın kendilerine has mizaçlı, güçlü kadınları var. Aysel ve Fidan gibi. “Hepsi bu” başlıklı öyküde karşımıza çıkan Aysel, “şiddetli seven” bir kadın. Çünkü direnmeyi bilmeyenlerin sevmekle de işi olmayacağını düşünüyor. Sevdiklerini hırpalıyor, onları dayanıklılık testine tabi tutuyor. “Aysel'i sevmek, aslen Aysel'iğini sevmek demektir” (s. 60) diyor yazar onun için. Bir kadını “olduğu gibi” sevmenin önemini vurguluyor. Öykünün sonunda Aysel'in dilinden dökülmüş sözcükler -ölüm söz konusuysen dahi- yine bu güce işaret ediyor: “Benim adım Aysel. Ölecek kadın değilim ben. Biz onunla ayrıldık, hepsi bu.” (s. 62)

Fidan, iki öyküde okurla buluşuyor: “Fidan'ın boynu” ve “Bilmediğin şeyler var Şeyda.” Bu iki öykü, aynı olayın farklı kişiler tarafından anlatılmasıyla birbirini bütünlüyor. Çapraz okumayla değerlendirildiğinde, eşiyle mutlu olmayan, onun arkadaşında aşkı bulmasına rağmen onu da yaşayamayan Fidan, “böğrüne” bir bıçak darbesi almıştır. Çünkü “güpegündüz”, “sokakta”, “kol kola” yakalanmışlardır. Fidan'ın ifadeleri, bu gibi olaylarda etiketin doğrudan kadına yapıştırıldığını hatırlatıyor okura: “Kadın kim bilir ne yaptı da iki erkeği birbirine düşürdü ünlemine saplıyorduk aynı yaraya, siz benim ifademini almayın memur bey, önce yüzünüzdeki o ifadeyi silin, öyle gelin yanıma.” (s. 87)

“
Kitapta okuru bekleyen sürprizler olduğunu da söylemek gerek. Bu öykülerin “oyunsu” yönü de var. Bazı öykülerin birbiriyle olan bağını çözmek, okura düşen görevlerden biri.

Hastanede yatan Fidan’ı ziyaret eder eşi. Bunu Şeyda’ya anlatırken “Yine de gittim hastaneye, yüzüme bakmadı biliyor musun? Ulan başkası olsa daha derine daha derine daldırırdı o bıçağı, diğerini de yaşatmazdı. Ama serde okumuşluk var, yaşanmışlık var.” (s. 104) der. Bu ifadeler oldukça dikkat çekici. Bıçakladığı bir kadının yüzüne bakmasını bekleyen bir eş, üstelik “daha büyük bir yara” açmamasının dayanağı “okumuşluğu”nun olması. Şiddetin bir dayanağı, bahanesi, savunması var. Üstelik “hafifletilmesi” söz konusu. Fidan ise, bu öyküde her şeye rağmen mücadeleye ve yaşamaya devam eden “umutlu” kadınları temsil ediyor. Çünkü hastaneden taburcu olacağı günü hayal ederken boynuna en sevdiği fularını takacağını, kırmızı rujunu süreceğini, saçlarını da bir güzel topuz yapıp yürüyüp gideceğini söylüyor. “O eski Fidan neredeyse onu arayacağım. Elbet bulurum, elbet...” (s. 88)

Söz buraya gelmişken kitapta okuru bekleyen benzer sürprizler olduğunu da söylemek gerek. Bu öykülerin “oyunsu” yönü de var. Bazı öykülerin birbiriyle olan bağını çözmek, okura düşen görevlerden biri. Tıpkı Fidan gibi Aygül de, Suat da, Ömer de farklı öykülerde karşınıza çıkabilir.

Kitabın en çarpıcı öykülerinden biri, “Ağıt sa-yaç.” Bu öyküde katledilen kadınların sesini duyuyoruz. Yazarın bir anlatıcı olarak bu kadınların öykülerini yansıtması farklı, bizzat bu kadınları konuşturması farklı etki yaratıyor okurda. Bu kadınlar üzerimize taş yağıdır; sessiz kalanlara, ilgileniyor gibi görünüp hiçbir şeyden haberi olmayanlara, bizzat katillere. İlk taş ise, “sözüm ona dikkat çekmeye çalışan ama mevzuya girerken; akşam saatlerinde içkili ol-

Herkes beni arıyor.
En son bir
otobanın
kenarındaki
korkuluklara
yaslanmış halde
görmüşler.
Üstümde
kapüşonlu bir
mont varmış,
demire nasıl
yapıştıysam iki
elimle, ikisi de
orada kalmış.”

duğu gözlenen kadınlar diye” (s. 94) konuşanlara. Kullanılan dilin ne kadar yanlış olduğuna değindiği gibi, gazete manşetlerine de göndermede bulunuyor Şakacı. “Herkes beni arıyor. En son bir otobanın kenarındaki korkuluklara yaslanmış halde görmüşler. Üstümde kapüşonlu bir mont varmış, demire nasıl yapıştıysam iki elimle, ikisi de orada kalmış.” (s. 91) diye söze başlayan kadın, “tarife” benzetilen bir beden meraklılar tarafından nasıl fotoğraflandığını, nasıl servis edildiğini, buna rağmen hâlâ bölgede “arandığını” anlatıyor. Bir diğeri, sözüm ona en son minibüste görüldüğünü, yarım yamalak anlatılanlarla ve sözde tanıklardan öğrenilenlerle ortaya çıkan haberleri ve en önemlisi “kendisinin de kendisine olanları gazeteden öğrendiğini” söylüyor.

BAŞKALARININ HAYATINI YAŞAYANLAR

Kitabın henüz ilk öyküsü “Hep ilk”te babasını zihninde çektiği filmlerde yaşatan, ölü bir babayla yan yana olmanın sayısız olanaklarından faydalanan bir kadın karşılıyor bizi. “Ölmeseydi imkânı yok çekemezdim o filmleri; ölmeseydi bu kadar uzun yaşayamazdım onunla; kucığına kurulduğum adamlara onu bu kadar güzel anlatamaz, her birini böyle harikulade aldatamazdım. Oh olsun bana, oh olsun babama!” (s. 15) diyor. Hemen ardından “Taş gibi kadın” da, hayatında bir kez olsun eğlenmek hakkını kullanan bir başka kadınla buluşuyoruz. Bu “taş gibi” tabiri, bildiğiniz gibi değil. Sonra Gülistan olmayı bekleyen Suat’ın karısı, hayal gücünün sınırlarında gezinen Aygül, şiddetli seven Aysel, bir tencere seti uğruna sevdiğini kaybeden, beğendiği sahillerin dalgalarına ancak bilgisayar ekranından ulaşan Beyza ve diğerleri...

Şakacı'nın öykülerinde yalnız kadınlar yok elbette. Bu “iç sıkıntısı”, birçok öykünün ortak teması. Mücadele, emek, hayat galesi, bir Sisifos gibi “debelenip durma” durumu, öykü kişilerinin etrafında bir sis bulutu gibi dolaşiyor.

Şakacı'nın öykülerinde yalnız kadınlar yok elbette. Bu “iç sıkıntısı”, birçok öykünün ortak teması. Mücadele, emek, hayat galesi, bir Sisifos gibi “debelenip durma” durumu, öykü kişilerinin etrafında bir sis bulutu gibi dolaşiyor. Sözgelimi İsmail, “hepimizin içindeki sevgili muhbir vatandaş”, o kanlı canlı yanımız; bir gün devlet babanın kendisini ödüllendireceğine, gözü açıkken gördüğü rüyaların gerçekleşeceğine inanarak yaşıyor. Etrafındakiler tarafından saygı göremiyor fakat o saygıyı kendi kendine yaşıyor, büyütüyor İsmail. Alay edildikçe bileniyor. “Aralık” öyküsünde Âdem, âşık bile olamıyor. Sanki hakkı yok. Günü henüz yaşamadan yorulan, gecenin karanlığında tanınan, gündüz olunca unutulmuş, “tanınmayan” bir bozacı o. Bütün sabahların birbirine benzesine sebep olan suskunluğu kesip atacak bir bıçak arıyor, bulamıyor. Boza dükkânındaki varlığı bile bir “selamün aleyküm”le “eyvallah” arası kadar. Allah'a iki çift sitem etmek istediğinde, onunla bile muhatap olacak mecali yok. Bu monoton düzende gönlünce yaşamak sırası gelir mi bir gün ona da?

Başkalarının hayatını yaşamak, kendi hayatında bile yer edinmemek... “Başkalarının hayatı”nda, terk edilmiş bir sevgili, komşuların sesleriyle ritm katıyor hayatına, onların düzenine ayak uyduruyor. Dönmüştür hayata, fakat başkalarınıninkine. Sonunda, bu rutini bozacak bir kaza gerçekleşecek, komşularda ses seda kesilecektir. O zaman soracaktır kendine, “Ben şimdi kimin hayatını yaşayacağım?” (s. 75) “Babaannemin kirli çorapları”nda da benzer bir soruyla buluşur okur. Bu öykünün kahramanı babaannesini öldürmeyi tasarlar, ondan kurtulursa kendi hayatını yaşayabileceğine inanır. Birahane neden bile babaannesi tarafından çağrılan tek garibandır o. Sevgisiz kalmış, kurumuştur. Bir

gün eve geldiğinde öldürmeyi planladığı baba-annesini sessiz sedasız yatarken bulduğunda, ölmüş olabileceği ihtimali korkutur onu. “Sen şimdi ne için yaşayacaksın” diye sorar kendine. Onu yaşama bağlayan tek şey, elinden alınmıştır. Artık plan yapamayacaktır.

“Sürpriz”de, Beyza’ya bir tencere seti hediye etmek için borca giren, bir tencere setinin bile mutluluğunu yaşayamayan, borç batağında yitip giden Hazar’ın cenazesine “dost görünümü” herkes gelir. Hazar’ın ardında bilgisayarında duran “Bir gün” başlıklı dosya ve bu dosyanın içinde bir tencere setiyle gerçekleştirmeye başlayacağını zannettiği hayalleri kalır. Beyza bu dosyayı açar, dünyanın dört bir yanından gelen dalgalar ayaklarına vurur. Görüldüğü gibi baskı altında olan yalnızca kadınlar değildir. Toplumun erkeğe yüklediği görevlere de temas etmiş Figen Şakacı. Bu erkekler de kendi hayatlarını yaşayamamakta, “olması gereken”i uygulamak için çabalamaktadır.

TARLA MI KESEKLİ, YOKSA...

Yalnızlık vurgusunun yapıldığı öyküler de mevcut. “Sen diliyle” öne çıkan “Panzehir”de, aldığı ödülü Bakkal Hüsnü’ye hediye etmek isteyen, çünkü onun herkesten çok yanında olduğunu söyleyen bir kişiyle karşılaşıyoruz. Ödül törenlerindeki sahte selamlaşmalar, samimiyetten yoksun ilişkiler ağsı, mizahi bir dille ele alınmış. “Sevgili düşmanım”da, karısı İrfan’ı doya doya aşkıyı yaşayacağım diyerek terk etmiştir. İrfan düştüğü boşluktan kurtulmak için arkadaşlarına “ortak bir çöküş romanı” yazmayı teklif eder, dünyanın ilk kolektif yazılmış romanı olacaktır bu. Arkadaşlarının alaycı tavrı üzerine meseleyi bir tiyatro oyunu yazmaya çevirir. Fakat illa

“
Figen Şakacı
günümüzün
edebiyat
ödülleri ve
kamuoyuna karşı
eleştirilerini de
esirgemiyor.

“

Figen Şakacı'nın öyküleri hepimizin yaralarına, hafızasına, değerlerine dokunuyor.

kurmacaya sığınmak niyetindedir. Birbirimize çizdiğimiz sınırları da hatırlatıyor yazar. Yine birbirini bütünleyen iki öyküde, iki kuzenin “kurallar” yüzünden başına gelenlere şahitlik ediyoruz. Bu bulmacayı çözmeye görevi de sevgili okura düşüyor.

Figen Şakacı'nın öyküleri, dinlediğimiz, anlattığımız, aşına olduğumuz öyküler. Hepimizin yaralarına, hafızasına, değerlerine dokunuyor. Belki de en mühimi, okurunu dilinin cazibesıyla kolayca yakalaması ve onu sorgulamaya teşvik etmesi. Bütün bunlar kendiliğinden var oldu da biz mi yabancılaştık, yoksa bu düzeni kendi ellerimizle yarattık da cezasını mı çekiyoruz demeden edemiyor insan. Her birimiz, bir sabah bunaltıcı düşlerimizden uyandıığımızda, kendimizi yatağımızda dev bir böceğe dönüşmüş olarak bulacağız belki. Yazara anne-sinden miras kalan soruyu bir de biz kendimize soralım: Tarla mı kesekli yoksa biz mi yürüme-yi bilemedik?

“
Tarla mı kesekli yoksa
biz mi yürüme yi
bilemedik?”

Figen Şakacı: Kesekleri eze eze yaşamaya mecburuz

Figen Şakacı'nın son kitabı Kesekli Tarla, İletişim Yayınları tarafından yayımlandı. "Hangi öyküyü yazdıysam, o kişinin derdiyle dertlendim ve oradan dillendirdim" diyen Şakacı ile öykülerini ortaya çıkaran hakikati ve edebiyat yolculuğunu konuştuk

anıl mert özsoy

Yazar Figen Şakacı, yeni kitabı Kesekli Tarla ile okur karşısında... Romanlarıyla tanınan Şakacı bu kez başka bir edebi form olan öykü ile yoluna devam ediyor. Kadın sesinin güçlü bir şekilde duyulduğu, bugünün meselelerini odağına alan Kesekli Tarla, politik tavrını daha ilk cümleden koyuyor ve sektirmeden devam ediyor. Figen Şakacı ile edebiyatında yeni bir kapı olan Kesekli Tarla'yı konuştuk. Şakacı, "Yasaklar, sınırlar, baskılar elbette edebiyatın ana meseleleri ama bunları nasıl bir dille anlattığınız önemli. Yazar olarak ortaya çıktığınız ve elinizdeki artık 'ürün' olan metni görünür kıldığınız zaman kendinize bir kerteriz alıyorsunuz; ben buradan bakan, bunları dert edinen ve böyle dile getiren biriyim; yazmak zaten meselesi olanların işi, iç dökenlerin, dert saçanların, mızırddananların değil. Evet bu tarla kesekli ama çorak değil, çatlaktan sızan ışıklar kalemimizi aydınlattığı sürece yazmaya ve kesekleri eze eze bu yolda yürümeye, yaşamaya mecburuz" dedi.

"Hal ve Gidiş" ile "Suat'ın Zekeri", "Fidan'ın Boynu" ile "Bilmediğin Şeyler Var Şeyda", "İki Sabun Bi İlif" ile "Süprem" bağlantılı öyküler. Oyunsu metinlerin ön planda olduğu bu dönemde bu bağlantılar bir tercih mi? Bu post-modern yaklaşım okurla metin arasında nerede duruyor?

Birbirinden tamamen farklı karakterlere can vermek, söz vermek başka dünyaların içinde gezinmek, o dile dahil olmak yazma iştahını açıyor. Kimdir Fidan'ı "öldürecek kadar seven Salih", kimdir Suat'ın yanı başından ayrılmayan Aygül? Ömer'in babası tarafından önü kesilen yolu, anasından gülmeyen yüzü; Adem'in kesif yalnızlığı... Bu karakterler, onların evleri ve yaşantıları merkezde oldu hep yazarken.

Hepimiz yaralarımızı sarmaya, kendimiz olmaya, sosyalleşmeye, bu dünyaya benliğimizi doğru düzgün sunmaya çalışıyoruz.

Hangi öyküyü yazdıysam, o kişinin derdiyle dertlendim ve oradan dillendirdim. Yirmi iki öykünün bütününe bakınca ortaya nasıl bir yaklaşım çıktığını doğrusu ben edebiyat üzerine çalışan akademisyenlere bırakmak isterim. Yazmak benim için paha biçilemez bir esriklilik halidir, ancak ayılınca ne yazdığımı bakar, metin öyle gerektiriyorsa öykümün önünü ilikler ya da bütün düğmelerini söker de öyle çıkarırım ortaya. Çünkü yazmak benim için her şeyden önce kolektif bilinç dışına açılan kapılar içinde kendime ait olanı bulmak, oradan içeri girmek ve Jung'un deyiimiyle "ilk adımdan sonra dönüp kendi gölgeyi izlemek" demektir. Çünkü gölge; ana tanrıçamız Le Guin'in dediği gibi "ruhumuzun öteki yüzü, bilinçli zihnin karanlık kardeşidir." Ben de bu bağlamda hem o karanlığa gözümü dikip, "kardeşimin" elinden tutup, hem de o gölgeleri kovalayarak her öykünün içinde uzun uzun durdum, dürtüldüm ve öyle yazdım.

'YAZMAK BENİM İÇİN PAHA BİÇİLEMEZ BİR ESRIKLİK HALİDİR'

Kesekli Tarla'da, mutsuz, konumlanamamış, kendi hayatında bile yer edinememiş kadınlar var. Özgür olmak isteyen, hayal ederek yaşama katlanabilen. Kadınların sanattaki görünürlüğüne dair düşüncelerinizi de biliyoruz. Kesekli Tarla'nın kadınları sizin için ne ifade ediyor?

Yaşama uğraşı güllük gülistanlık geçen bir süreç değil. Hepimiz yaralarımızı sarmaya, kendimiz olmaya, sosyalleşmeye, bu dünyaya benliğimizi doğru düzgün sunmaya çalışıyoruz. Bu kadınlara özel bir durum değil; öykülerde yer alan erkekler de en az onlar kadar hayattaki

“

Ağıt Savaş
öyküsü dilini
kendi öfkesinden
türetti. Benim
yazan ya da yazar
olarak kendime
hiç söz hakkı
tanımadığım bir
öykü oldu.

yerlerini yadırgıyorlar. Kadınların sanattaki görünürlüğü ise yeni değil ki. Kadınlara erkeklerle eşit koşullar sağlanamadığı için kiminin adı duyulmadı, kimi yıllar sonra Fatma Aliye gibi, Zabeyan gibi anca kadri bilindi de gün yüzüne çıktı. Diyeceğim kadınlarla yan yana duramayan erkekler yer kaplama telaşıyla fazla yayılmaz da az öteye giderse sadece edebiyatta değil hayatın her alanında kadınların sesi daha çok duyulur, bundan da kimseye zarar gelmez.

‘ÖYKÜ DİLİNİ KENDİ ÖFKESİNDEN TÜRETTİ’

“Ağıt Savaş”ta doğrudan katledilen kadınlar konuşuyor. Kadınların öykülerini anlatıcı olarak aktarmak başka, onları bizzat konuşturmak başka etki yaratıyor okurda. Burada riskli bir yan gördünüz mü? Dili kurarken nelere dikkat ettiniz?

Ağıt Savaş öyküsü dilini kendi öfkesinden türetti. Benim yazan ya da yazar olarak kendime hiç söz hakkı tanımadığım bir öykü oldu. Daha bir gün bile dolmadan 21 saatte 10 kadının katledildiği bir memlekette elbette sözü katillere değil, kadınlara vermek istedim. Onlar nasıl konuşurlardı, nasıl yaşamışlardı hep bunları düşündüm yazarken; gencecikken bu dünyadan hunharca hayatları çalınanlara karşı bu öyküyü yazmak boynumun borcuydu çünkü. Aslı anıtsavaş olan ve her gün yeni bir cinayet haberiyle güncellenen bu mekanizma bir kahır çetelesidir.

Kesekli Tarla,
Figen Şakacı, 163 syf.,
İletişim Yayıncılık, 2020.

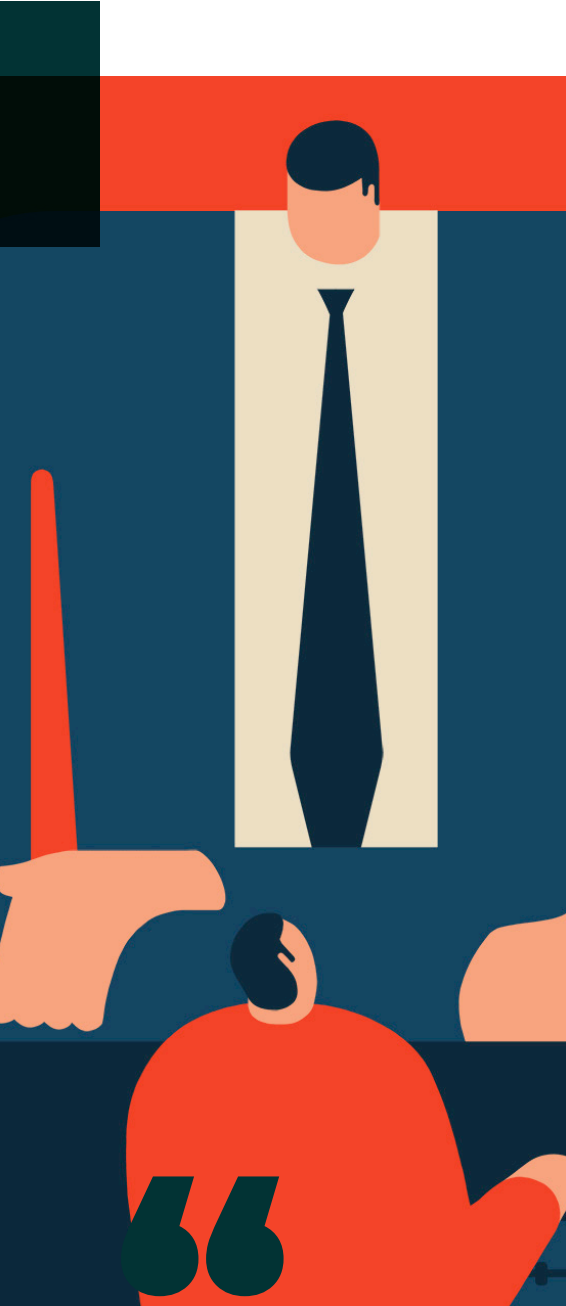

Kimse kimsenin kalbine, iyi bir insan olma çabasına bakmıyor, vakti yok çünkü. Göz reyting ölçer gibi kendine en uygunu tarıyor, buluyor, eliyor ya da kenara ayırıyor. Hal böyle olunca “masum değiliz hiçbirimiz” ve son derece “sıradanız”.

‘KALIPLARDAN ÇOK YORULDUM’

Yalnızca kadınlar değil erkekler de istedikleri yerlerde değil bu kitapta. Mesela bozacı Âdem. Aşık olmaya bile hakkı yok. Ya da baabannesini öldürmeyi arzulayan, çünkü bu şekilde kendi hayatını yaşayabileceğine inanan bir öykü kişisi var. “Başkalarının Hayatı” başlığını taşıyan bir öykü bile var. “Sıradan insanı anlatmak” meselesine inanıyor musunuz yoksa “modern zaman”da zaten hep birlikte böyle bir duruma mı sürüklendik? Hakikaten kendi hayatımızı cinsiyet, yaş, gelir durumu, köken vs. farketmeksizin yaşayamaz durumda mıyız? Bu kalıplar hakkında ne düşünüyorsunuz? Yani tarla mı kesekli yoksa biz mi yürümeyi bilemedik?

Kendi hayatımızı geçin, kendimizi de olduğumuz kişi olarak yaşamamıza engel bir sürü kurallar silsilesi var karşımızda. Sadece iktidarların önümüze çıkardığı engellerden bahsetmiyorum, aileden başlayarak küçüklü büyüklü ve kokuşmuş ezberleri olan bir sürü yargı mercii hep vardı, ensemizde kılıcının soğukluğunu hep hissettik. Sözüünü ettiğiniz kalıplardan ise şahsen ben çok yoruldum. Kendimi anlatmaktan, yanlış anlaşılma korkusundan vs... Yeterince başarılı, ünlü, güzel, yakışıklı, akıllı, ağzı laf yapan, iyi kazanan değilsen hele de sosyal medyada çok takipçisi olmayan biriyisen hop puanın düşüyor, selamlar kesiliyor ya da tam tersi artıyor. Kimse kimsenin kalbine, iyi bir insan olma çabasına bakmıyor, vakti yok çünkü. Göz reyting ölçer gibi kendine en uygunu tarıyor, buluyor, eliyor ya da kenara ayırıyor. Hal böyle olunca “masum değiliz hiçbirimiz” ve son derece “sıradanız”. Bunu bir kabul etsek, belki başkalarınınkini değil kendi hayatlarımı-

Yasaklar, sınırlar, baskılar elbette edebiyatın ana meseleleri ama bunları nasıl bir dille anlattığınız önemli.

zı göğsümüzü gere gere yaşayacağız da... Onun da bedelini sokağa çıktığın anda devlet misliyle ödetiyor!

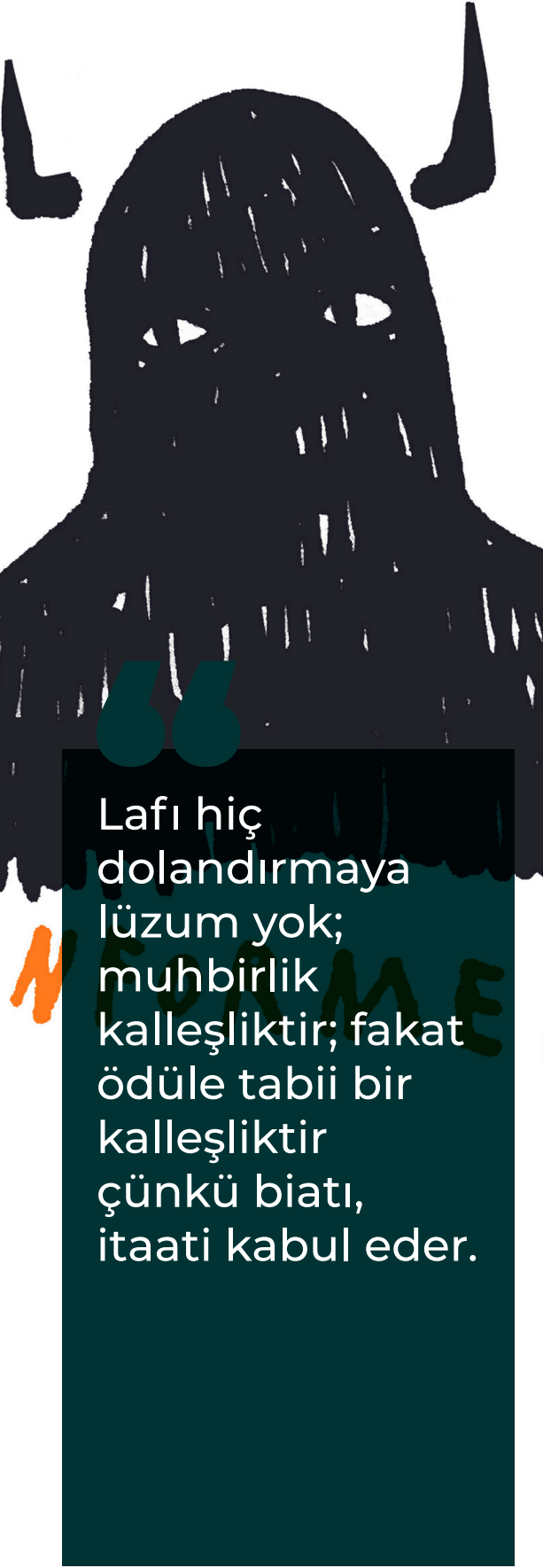
‘KESEKLERİ EZE EZE BU YOLDA YÜRÜMEYE MECBURUZ’

Geleneklere, inanışlara, aslında “tabulara” dokunuyorsunuz. Kadın-erkek, baba-kız ilişkisini toplumca ne güzel kalıplara soktuğumuza, koyduğumuz yasaklara, çizdiğimiz sınırlara. Bunlar yüzünden acı çeken insanları anlatıyorsunuz. Bu baskının yarattığı atmosferde bunlara değinen bir yazar olarak “yazı”nın bir şeyleri dönüştürebilmesi mümkün mü? Yazı tüm bu meselelerin neresinde duruyor?

Yasaklar, sınırlar, baskılar elbette edebiyatın ana meseleleri ama bunları nasıl bir dille anlattığınız önemli. Yazar olarak ortaya çıktığınız ve elinizdeki artık “ürün” olan metni görürken kendinize bir kerteriz alıyorsunuz; ben buradan bakan, bunları dert edinen ve böyle dile getiren biriyim; yazmak zaten meselesi olanların işi, iç dökenlerin, dert saçanların, mızırdananların değil. Evet bu tarla kesekli ama çorak değil, çatlaktan sızan ışıklar kalemimizi aydınlattığı sürece yazmaya ve kesikleri eze eze bu yolda yürümeye, yaşamaya mecburuz.

‘MUHBİRLİK KALLEŞLİKTİR’

“İsmail’in Gör Dediği”nde hepimizin içinde olan kanlı canlı bir İsmail’den bahsediyorsunuz. Umudunu devlete yaptığı hizmetlere bağlayan, aslında hiç kimsenin sözünü saymadığı, büyük konuşan, kahvehanelerde rastlayabilece-

Lafı hiç dolandırmaya lüzum yok; muhbirlik kalleşliktir; fakat ödüle tabii bir kalleşliktir çünkü biatı, itaati kabul eder.

ğimiz bir tip. Fakat hepimizin içinde var olduğunu vurguluyorsunuz. Bunun üzerine konuşalım isterim.

Lafı hiç dolandırmaya lüzum yok; muhbirlik kalleşliktir; fakat ödüle tabii bir kalleşliktir çünkü biatı, itaati kabul eder. Eskiden muhbirlik kapı arkalarından yürürdü; şimdi elinde kameralı telefon olan herkes de bu işe soyundu hatta fazlasıyla suyunu çıkardı; Düşük yoğunluklu muhbirler ise kendi başına çözebileceği en ufak bir sorunu bile nasıl bir yaptırım uygulayacağı belli olmayan muğlak bir kamuoyuna havale etmeye başladı. Bunun yanı sıra dedikoduyla ya da ifşayla, itibar linciyle, karalamayla birbirini paketleyip, köteleyiverenler de arttı. Evet hepimizin içindeki kötü polisler düdüğünü öttürüp duruyor, İsmail gibilere ise madalya takılıyor, onlar devlet nezrinde taltif ediliyor. Nasıl olacak da birbirimize yeniden güvenmeyi öğreneceğiz, vallahi bilmiyorum.

Bir mesele de sanat ve dolayısıyla edebiyat alanında. Mesela ödül almaya giden, aslında yapayalnız olan bir öykü kişisi var. Bir mesajına bile cevap vermeyen insanların arasına karışan biri... Sonunda aldığı ödülü bakkal Hüsnü'ye hediye etmek istediğini söylüyor. Bu günümüzdeki edebiyat camiasının trajikomik bir özeti... Mizah ve eleştiri Kesekli Tarla'da başat gidiyor. Bugünün edebiyat camiasını nasıl buluyorsunuz?

Açıkçası bakıyorum bakıyorum ama bulamıyorum! Yani bir camiadan değilse de küçük küçük cemaatlerden bahsedilebilir. Bu hep böyleydi gerçi; yazarların, şairlerin, akademisyenlerin, eleştirmenlerin yan yana olup da mutlu mesut yaşadığı nerede görülmüş ya da ne kadar sür-

Canımızın derdine düştük; bundan sebep bizi kapatmaya, sıkıştırmaya çalıştıkları o yerlerde, evlerde duracak değiliz, zapt edilecek hiç değiliz.

müştür? Bu dünyaya gelmiş olmanın huzursuzluğudur belki onları bu kadar huysuz yapan, bilmiyorum. Ama bu durum sadece bizim buralarda değil dünya edebiyatında da hep olagelmiş, çoğunlukla egosantrik zelzelelerin sonucu. Diyeceğim güce- yeteneğe tapan, “ünlünün” çok satar”ın yanında otağ kuran, enseye tokat ilişkilerdense yaşasın bakkal Hüsnüler!

‘ZAPT EDİLECEK DEĞİLİZ’

Son olarak, Fidan ve tüm kadınlar bir gün o fuları boyunlarına taktıklarında onlara ne söylemek istersiniz?

O gün artık bugün. Benim öykümdeki Fidan’ın da boynu kıldan ince değil, bizim de.. İster fular takar, ister bandana, isterse örtü... Bunları tartışmaya bile zamanımız yok artık çünkü canımızın derdine düştük; bundan sebep bizi kapatmaya, sıkıştırmaya çalıştıkları o yerlerde, evlerde duracak değiliz, zapt edilecek hiç değiliz.

Soğuk evlerden gelen sesler: Keseikli Tarla

Tarlaların keseikli, evlerin soğuk ve sessiz, sokakların güvensiz, sevgilerinse şefkatsiz olduğu bir zemine basıyor Figen Şakacı'nın öykülerinin ayakları. Bastığı yerlerse gayet tanıdık yerlere dokunuyor.

buse özlem bay

“Öfke içinde büyüyoruz. Oturduğumuz semte, sokağa, odalara, eşyalara, kış aylarında güçlkle ısıttığımız, eskimiş, ortası çukur pamuk yataklara öfke duyarak büyüyoruz” der Tezer Özlü Çocukluğun Soğuk Geceleri’nde. O soğuk, mutsuz ve sevgisiz memur evinde geçen çocukluğun onu nasıl bir “öteki” haline getirdiğini, toplum için tedavi edilmesi gereken yeni bir “deli”nin el birliğiyle sırasıyla aile, okul ve yine toplum tarafından nasıl yaratıldığını kendi hikâyesinden süze süze anlatır. Bir günlük, bir itirafname veyahut bir çılgılık olarak okunabilir Çocukluğun Soğuk Geceleri. Ya da sadece bir kurgu. Sonuçta hayat dile döküldüğü an kandırmaca maskesini geçirir yüzüne. İşte Kesekli Tarla da yine aynı maskenin ardında o soğuk duvarları aşındıran bir metin.

Figen Şakacı, bir büyüme hikâyesini anlattığı ve yine İletişim Yayınları tarafından yayımlanan üçlemesinin -Bitirgen, Pala Hayriye ve Hayriye Hanım’ı Kim Çaldı?- ardından bu sefer öykülerle anlatıyor Özlü’yle olan ortak dertlerini. Kapak fotoğrafını Gohar Dashti’nin “Home” serisinden alan eserin kökleri, aslında hiçbir zaman “yuva” olamamış evlerden geliyor. İçinde 22 kısa öykünün toplandığı Kesekli Tarla hem maddi anlamda hem de kucakladığı tema anlamında birbirini tamamlayan öykülerden oluşuyor. Ancak mutsuz ailelerin, şiddetin kol gezdiği evlerin, anlaşılamayan çocukların, sıkıntıya bulanmış evliliklerin, hastalıkların ve kavgaların kol gezdiği öykülerde Figen Şakacı mizahi yanını yine de kaybetmiyor. Küçük bir kızın günlüğünden oluşan Bitirgen, her nasıl “ben”in sesi olup karakterin kişisel tarihini akıllara kazıyorsa Kesekli Tarla’nın çoğu öyküsü de aynı yolu izliyor. Özellikle küçük kız çocuklarının, hasta adamların, hizmetçilerin ve sevilmeyen evlatların sesi olan bu “ben dili”, öyküleri adeta

Doksanların toplumsal problemlerini sırtlayan Pala Hayriye’de olduğu gibi hem geçmişin hem de günümüzün sorunlarını göz önüne seriyor Kesekli Tarla.

bir sesleniş, bir iç döküş haline büründürüyor. Anlatma ve kendi tarihini yaratma gücünü bu “ezilen” karakterlere veren Figen Şakacı, bu bunaltıcı evlerin dört duvarları arasında bir umudun büyümesine de şans veriyor.

Doksanların toplumsal problemlerini sırtlayan Pala Hayriye’de olduğu gibi hem geçmişin hem de günümüzün sorunlarını göz önüne seriyor Kesekli Tarla. Öykülerinde toplumun ikiyüzlülüğünün altını da özellikle çiziyor yazar. Ülke de bir evse eğer, içinde en çok üşünülen sınırlar onunki oluyor. “İsmail’in Gör Dediği” öyküsünde kendi benliğini unutarak varlığını sahte kimliklere sarıp o ıssızlık halinden kaçmaya çalışan, kendinden çok baba bildiği iktidarı koruyan İsmailler hatırımıza geliyor. Seren Yüce’nin Çoğunluk (2010) filmindeki baba karakteri, adını bile Mertkan koyduğu oğlunu kenara çekip kız arkadaşı konusunda akıl verdiğinde “Kendin gibilerle beraber ol. Hepimiz Müslümanız, Türk’üz. Ailemize yaraşır kişilerle beraber olman lazım... Takıldığın adamlara dikkat edeceksin. ... Bu gibi tipler vatanı bölmek derdindedir. Bunlarla beraber olmak hepimize zarar verir” der ve olmayan bir düşman yaratır. Tüm gücünü de bu düşmanları yok etmeye adar. İsmail de aynısını yapıyor. “Öteki”lerden korkar İsmail ve “öteki”lerden çok korktuğu için bir tek kendisi kalsın ister. Bu uğurda kendi babasını bile gözden çıkarabilir. Bir tek kendisi ve yapay kimliği kalmalıdır ki yer altından çekilmesin, günler inandığı gibi akmaya devam etsin.

Bu inançları takip etmeyenler “deli” olur. Sarı duvar kâğıtları arasında “deliren”, tavan arasında “deliren”, şifa verdiği için “cadılaştıran” nice kadın gibi sarı elbise görünce deliren kadın kahramanlar da olur, tıpkı “Sarı” öyküsünde

Şakacı, bu öfkeyi didikleme halini çocuklarla da sınırlı bırakmıyor. Birbirini terk eden eşler, aldatıp aldatılanlar, birbirini hiç sevmeyenler ve sevip bıkanlar, hepsi ama hepsi toplumun ikiyüzlü ahlâkı içinde en gerçek halleriyle var oluyorlar.

Kesekli Tarla,
Figen Şakacı, 163 syf.,
İletişim Yayıncılık, 2020.

olduğu gibi. Ya da çocukları delirten evlerden çıkış anca hastaneler olur. Evlerdeki hastalıklar unutulur. Şiddetin, istismarın, bitmek bilmez kavgaların ve sevgisizliğin irini akar durur da gören olmaz.

“Babaannemin Kirli Çorapları”nın annesiz-babasız Ekrem’i, “Ben Hangi Kutunun İçinde Gizlidir?”in hayal gücüyle hayata tutunan küçük öznesi, “Gönlünce yaşamak sırası bir gün Âdem’e de gelecek miydi?” diye düşünen “Aralık”ın bozacı Âdem’i, daha sonra kimsenin haberini alamayacağı “Süprem”in Ömer’i... Mutsuz ailelerin kimsesizliğe hapsedilen çocukları... “Ev büyük. Ev yalnız. Ev eski” diyor Tezer Özlü. Evin yarattığı kimsesizliğin öfkesini birebir hissettiğimiz öykülerde bu nedenle anti-kahramanları takip ediyoruz çoğu zaman. Hiçbir zaman uzlaşamayacak olan, uyuşamayan ve kendi bildiğini okuyan ama bir şekilde anlaşılabilir, hak verilen...

Şakacı, bu öfkeyi didikleme halini çocuklarla da sınırlı bırakmıyor. Birbirini terk eden eşler, aldatıp aldatılanlar, birbirini hiç sevmeyenler ve sevip bıkanlar, hepsi ama hepsi toplumun ikiyüzlü ahlâkı içinde en gerçek halleriyle var oluyorlar. Hastane kokusundan cam kenarında yenen elmalara kadar her ayrıntı aile denen çürümenin baş aktörleri haline geliyor. Tüm bunlara ek olarak “Panzehir”, “Sevgili Düşmanım” ve “Ana Ekran” öykülerinde karşılaştığımız gibi, yazarın yazma eylemine değindiği noktalar da oluyor. Yazan karakterlerin merkeze alındığı bu öykülerde Figen Şakacı’nın yazmakla ilgili kişisel anekdotlarına rastlarken, bunları okumak bir anlamda okuyucuda “oyun içinde oyun” hissi de yaratıyor.

“
Tarla mı kesekli
yoksa biz mi
yürümeyi
bilemedik?”

Önceki romanlarıyla adeta hem bir ömrün hem bir ülke tarihinin hikâyesini geride bırakan Figen Şakacı, onu yazmaya iten sorunun cevaplarını öykülerinde de aramaya devam ediyor: “Tarla mı kesekli yoksa biz mi yürümeyi bilemedik?”

Her seferinde verilecek cevap farklı olsa da sormanın yolu yazmaktan, yazmanın yolu da yaratmaktan geçtiği için tarladaki kesekleri azaltmanın ya da yürümeyi öğrenmenin yolu da bir şekilde gözümüzün önüne seriliyor.

Yeraltı Kütüphanesi: 'Biz iyiydik, 90'lar kötüydü'

Koray Sarıdoğan'ın kaleme aldığı, '90'lar Türkiye'si'nde Altkültür: Rock, Dergi, Fanzin, Edebiyat' alt başlığıyla yayımlanan 'Yeraltı Kütüphanesi' Karakarga Yayınları tarafından okurla buluştu. Politik atmosferin sanatsal üretime etkisinin yadsınamayacağını belirten Sarıdoğan, "90'lar alt kültürü bir anlama ve anlamlandırma çabasından çıkıyor. Tamam, sıkı sıkıya politize değil ama 2000 sonrası gibi yer yer nihilizme varan o eğilim de yok" dedi.

esin ileri

İlk romanı Kadran Kadraj'la edebiyat çevrelerinde kendinden söz ettiren Koray Sarıdoğan, bu defa bir araştırma kitabıyla karşımızda. "90'lar Türkiye'sinde Altkültür: Rock, Dergi, Fanzin, Edebiyat" alt başlığıyla yayımlanan "Yeraltı Kütüphanesi", 90'ların rock altkültürü, İstanbul ağırlıklı olarak, fanzinler, dergiler, müzik ve edebiyat gibi temalar üzerinden inceliyor. "Yeraltı Kütüphanesi", 90'ların başındaki stad konserlerinden, 99'daki satanizm operasyonlarına, fanzinler ve fotokopi dergilerden medya gruplarının yayımladığı "Rock dergileri"ne, müzik kitaplarından edebiyat çevresine dönemin birçok veçhesinin kısa kısa incelendiği, okuma listeleri ve kupürlerle zenginleştirilmiş kapsamlı bir giriş kitabı. 232 sayfalık çalışmanın son bölümünde ise dönemin önemli tanıkları Altay Öktem, Aptülika, Murat Beşer, Şenol Erdoğan ve 7 Nisan 2020'de kaybettiğimiz, rock dünyasının 'baron'u Çağlan Tekil'le yapılmış röportajlar yer alıyor. Temmuz ayında Karakarga Yayınları tarafından yayımlanan son kitabı vesilesiyle, Sarıdoğan'la bir söyleşi gerçekleştirdik.

Alanya'da doğup büyüdün, hâlâ orada yaşıyorsun. Kitapta anlatılan 90'lar dönemi ise ağırlıklı olarak İstanbul'da yaşananları anlatıyor. Anadolu'dan bakan bir genç gözüyle, 90'larda olan biten nasıl görünüyordu?

Tabii ki bulanık görünüyordu. Bir yaşa kadarki birçok anım öyle zaten. Dayımın eve getirdiği dergiler, kasetler, televizyonda izlediğimiz az sayıdaki müzik programı, stadyum konserlerinin haberleri -ki Michael Jackson İstanbul konserini evde izlemek bile büyüleyiciydi-, sonraki Eko TV dönemi ve 2000 sonrasındaki hareketlenme... Alt kültür ortamı açısından eldeki malzeme buydu, o yüzden birçok şeyi yakalamak, bilmek, hele o yaşta mümkün olmuyordu.

Öte yandan, kitapta da anlattığım gibi, 90'lar bunlardan ibaret değildi tabii. Örgütlü olmasalar da siyaset konuşan, sosyal demokrat bir ailenin çocuğuyum ben. O yüzden bizim evde gündem zaten takip edilir, çocuğun sorduğu sorular geçirilmezdi. Bir de şimdi anlatırken fark ettim, aslında farklı ailelerden arkadaşlarımın olduğu misafirlik ortamlarında da biz küçükler siyaset konuşuyorduk. Seçim öncesi parti liderlerinin konuk olduğu programı misafir evinde yan yana uzanıp izlediğimizi hatırlıyorum mesela. Hatta Erbakan'ı, Demirel'i taklit ettiğimizi de. Nereden geliyordu bu taklit? Haber bülteni öncesi kukla şovu vardı mesela Show TV'de, Levent Kırca vardı. Demek ki eleştiri, mizah özgür olduğunda en küçüğe kadar sirayet ediyor politizasyon. O yüzden tamamen dışında kalamıyorsun.

Tamam, 90'larda güldük eğlendik, pek çok şey bugüne kıyasla daha güzeldi, hiç değilse biz çocuktuk yani. Ama büyüdüğüm bu ortam sayesinde asla tozpembe bir yerden görmedim 90'ları. Çünkü Bosna Savaşı'nda kucağında çocuğunun cesediyle koşan aileleri de hatırlıyorum, Uğur Mumcu suikastinden sonra olay yerine giden akrabalarımın anlattığı detayları da, Madımak Katliamı'nı da.

‘İSTANBUL BENİ DOYURDU, BESLEDİ, BÜYÜTTÜ...’

Sonradan İstanbul'a gelip yaşadığında beklemediğin altkültür ortamını bulabildin mi?

Benim İstanbul'a gelişim çaresizlikten on dakika içinde alınmış bir kararla oldu. O zamanki kız arkadaşım formasyon kazanıp bir de sağ olsun yol paramı çekip bir hafta benimle iş aramasaydı İstanbul'a dair hiçbir fikrim yoktu. Dolayısıyla bir beklentim de yoktu.

90'larda güldük eğlendik, pek çok şey bugüne kıyasla daha güzeldi, hiç değilse biz çocuktuk yani. Ama büyüdüğüm bu ortam sayesinde asla tozpembe bir yerden görmedim 90'ları.

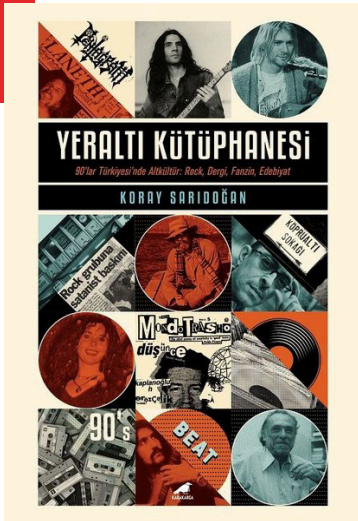

**İstanbul
beni hem alt
kültür hem
popüler kültür
hem
de hayat
yolculuğum
açısından
doyurdu.**

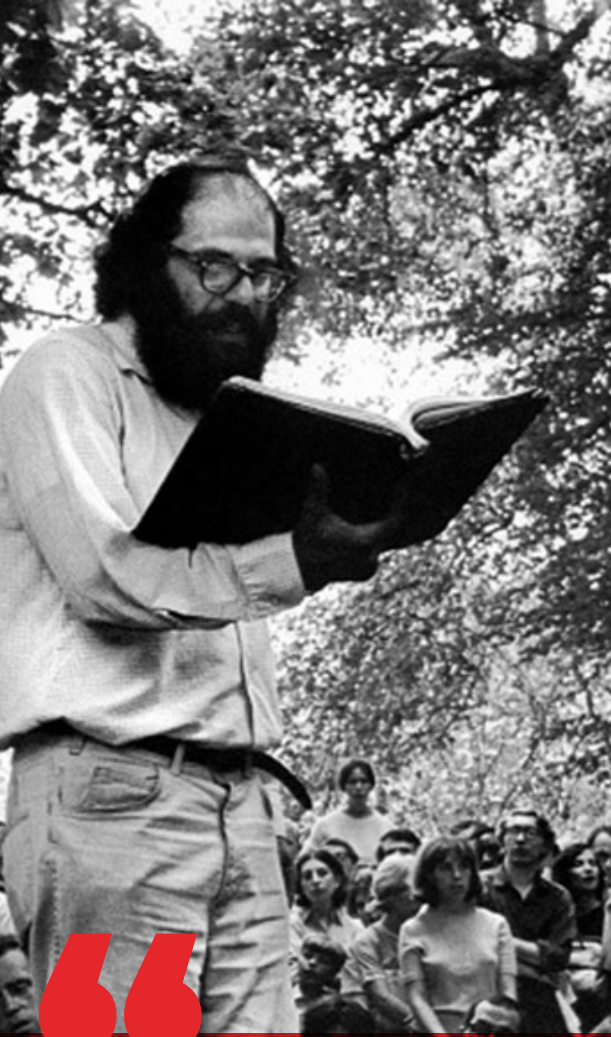
Ama işte, su, yatağında akıyor galiba. İstanbul beni hem alt kültür hem popüler kültür hem de hayat yolculuğum açısından doyurdu, besledi, büyüttü. Hâlâ da yapıyor bunu. Fanzinciliği öğrendim, fanzinlere yazdım veya kendim de çıkardım. Farklı ortamlarda buldum ama toplama bakarsan ben hiçbir zaman ortam insanı olmadım. Yani sabit bir çevrem, bir klanım veya lobim olmadı. Daha çok yalnız, bireysel takıldım ve yol almaktan, iş yapmaktan korkmayacağım insanları da bu şekilde biriktirdim.

Kaldı ki benim geldiğim yıllar 2000'lerin sonuydu ve bugün konuştuğumuz anlamda bir alt kültür ortamı da kalmamıştı, kalanlar da dönüşmüştü. Bakma, ben arşiv çalıştım, bir kolum arşivde ve akademide her zaman ama üretim alanım itibariyle dijital çağın çocuğu sayılırım.

90'lar hakkında yazılan yazılar genellikle 90'ların karanlık yönünü vurgulayan ve "aslında 90'lar o kadar da iyi değildi" eleştirisiyle karşılaşılıyor. Sen bu eleştirilere peşinen cevap vererek açıyorsun kitabını. Yaptığın röportajlarda da 90'ların biri kâbus diğeri rüya gibi gelen iki yüzü açıkça ortaya çıkıyor. Altay Öktem, "Biz Türkiye'nin en faşist, en bedbaht dönemlerinden birini yaşadık ama bir yandan da çok eğlendik" derken, Murat Beşer de "Biz iyidik, 90'lar kötüydü" yorumunu yapıyor. Dünya'ya baktığımızda Berlin Duvarı'nın yıkılması, Irak'ın Kuveyt'i işgali ve Körfez Krizi, Türkiye'de ise bir taraftan Özal'la gelen liberalleşme, diğer taraftan da yaklaşık 45 bin kişinin yaşamını yitirdiği bir iç savaş varken, müzik ve edebiyat altkültürünü siyasetten ayrı düşünebilir miyiz? Senin araştırmalarına göre, bu gelişmeler kültürel üretimi nasıl etkilemiş, biraz açıklar mısın?

Yeraltı Kütüphanesi,
Koray Sarıdoğan, 232 syf.,
Karakarga Yayınları, 2020.

Doksanları anlamak onu ancak öncesiyle ve sonrasıyla ele almakla mümkün. O yüzden kitabın kapsamını hemen öncesinden itibaren, 12 Eylül darbesiyle başlatıp 2000 ve sonrasına kadar getirdim.

Yeraltı Kütüphanesi'nin en temel iddiası bu zaten: Herhangi bir konudaki herhangi bir çalışmayı politik zeminden koparırsanız ortaya eğlenceli, renkli malzemeler çıkarabilirsiniz ama gerçekçi olmaz. Tabii bunu yaparken de şu veya bu ideolojinin gözünden bakma hatasına da düşmemek gerek. Edebiyat öğretmeniymiş dönemleri de bu şekilde anlatırdım, o zaman anları çocuklar Servet-i Fünûn Edebiyatı ile Abdülhamid döneminin ilişkisini... Böyle bakmak lazım.

Doksanları anlamak onu ancak öncesiyle ve sonrasıyla ele almakla mümkün. O yüzden kitabın kapsamını hemen öncesinden itibaren, 12 Eylül darbesiyle başlatıp 2000 ve sonrasına kadar getirdim. İki ayrı dünya savaşı, ardından Blues'u, Caz'ı, Rock'n'Roll'u, Beat kuşağını ve hippileri nasıl getirdiyse aslında öncesi ve sonrasıyla 12 Eylül de 90'lar alt kültür üretimindeki altın çağı getirmiş. Daha birkaç yıl öncesiyle fiziksel veya manevi bir bağ kuramayan, ülkesinin gerçekliğini haklı olarak anlayamayan, Pop'u, arabeski, magazini, tüketimi reddeden bir kuşak, kendine en yakın ifade biçimi olarak Rock müziği bulmuş ve tüm olay buradan filizlenmiş. Yani diyebiliriz ki 90'lar alt kültürü bir anlama ve anlamlandırma çabasından çıkıyor. Tamam, sıkı sıkıya politize değil ama 2000 sonrası gibi yer yer nihilizme varan o eğilim de yok. Bir yandan 80'lerin Trash Metal ruhunu, bir yandan 90'ların Grunge ruhunu yaşayan bir kuşak bu.

Bu durumu politik ortamla birleştirdiğinde ise aslında bir toplum dizaynı olduğunu görüyorsunuz. 12 Eylül'den 11 Eylül'e ve 2000 sonrası Türkiye'sine giden zaman diliminde hâkim politika "Siz şurada pop müziğinizi, magazininizi tüketin, alışveriş yapıp borçlanın, kupon kesip tabak çanak alın, bizim size acayip sürprizlerimiz olacak," demiş. Bu zokayı bir anlamda -ama sadece

Alt kültür bir tür çıban, arıza. Sistemin kurgusunda çıkan bir sürpriz.

bir anlamda- yutmayan çocuklar da farkında olmadan alt kültürü yaratmış işte.

Yani bir bakımdan da bu alt kültür bir tür çıban, arıza. Sistemin kurgusunda çıkan bir sürpriz. Belki de bu yüzden birkaç sene görmezden gelindi, sonra etinden sütünden faydalanmak için popülerleştirildi ve geriye kalanlar da satanizm, uyuşturucu vs. yalanlarıyla ortadan kaldırılmak istendi.

'REACTİO'YU KAZIDIKÇA ALTINDAN SÜRPRİZLER ÇIKIYOR'

Türkiye'de ilk fanzin olarak genellikle Antares ya da Mondo Trasho gösteriliyor. Ama 1965'te çıkan Çaydan Çaya ve özellikle 1987'de çıkan Reactio'yu öncü örnekler arasında gösteriyorsun. Ben bu iki dergiyi de ilk kez duydum. Araştırmaların sırasında bu iki dergiyle karşılaşınca neler hissettin? Özellikle Reactio'ya ayırdığın yer açısından senin de çok heyecanlandığını hissettim.

Evet, o konuda hâlâ çok heyecanlıyım çünkü Reactio'yu kazıdıkça altından sürprizler çıkıyor: O zamanın öğrencisi olup bugün ilginç yerlere gelenler. Bu virüs durumları olmasaydı Reactio ekibiyle -ki bugün birçoğu abim-ablam hatta annem-babam yaşlarında- bir araya gelip bir zirve yapacaktık.

Ben o tarih aralıklarında başka sürprizlerin olacağına da eminim. Çünkü Reactio ve Çaydan Çaya da tıpkı Antares veya Laneth gibi "Fanzin yapalım," iddiasıyla çıkmıyor. Bir şeyler yayımlamak isteyen çocuklar bir araya geliyor, imkân ve ifade olarak da elleri teksir kâğıtlarına, foto-

kopiye gidiyor. Bu, Türkiye’deki kültür ve altkültür gelişimlerine bakıldığında çok acayip bir şey.

Kitapta bahsettiğin, Yumuşak G, Metronom, Pan, İmge, Korsan gibi müzik kitapları basan yayınevleri Pan haricinde faaliyetlerine devam etmiyor. Buna karşın Kara Plak gibi yalnızca müzik kitapları basan yeni yayınevleri de var. Türkiye’de müzik yayıncılığının geldiği noktayı nasıl değerlendiriyorsun? Biraz daha açarsak, örneğin Bob Dylan’ın şarkı sözleriyle Edebiyat dalında Nobel ödülünü aldığı bir dünyada, müzik kitapları hala “önemsiz” mi görünüyor?

Türkiye’de genel olarak kitap önemli görülüyor ki sıra müzik kitaplarına gelsin. Öte yandan artık internet gibi bir gerçek var. Tamam, tematik yayıncılık, doğru fikirlerle doğru kişiler ve imkânlar bir araya gelirse bugün hem ticari hem niteliksel açıdan ilgi gören bir alan ama birden fazla atış şansın yok Türkiye’de. O yüzden bir boşluğu, ihtiyacı çok iyi yakalamak gerekiyor.

Müziğin dergisini de kitabını da yapmak çok özel, takdir edilesi bir uğraş. Ama bugünün koşullarında herhangi bir matbu tematik yayının her sayıda artan bir tiraj grafiğine ulaşması imkânsıza yakın. Tiraj arttıran veya yüksek tirajını koruyarak ilerleyen yayınlara bakarsanız arızanın ne olduğunu orada görebilirsiniz. Poster, promosyon, aforizma, ölü sanatçı kapakları gibi enstrümanlar değil önerdiğim; ama bugünkü kuşağa ve okur kitlesine bir işi sevdirmek için işin görsel tarafına ve okura en az bir sorusunun cevabını verecek bir içerik sunmaya özen göstermek gerekiyor. Yoksa “X sanatçısının acayip fan kitlesi var, kitabını yaparsak alırlar,” demek feci yanılabilir.

Müziğin dergisini de kitabını da yapmak çok özel, takdir edilesi bir uğraş. Ama bugünün koşullarında herhangi bir matbu tematik yayının her sayıda artan bir tiraj grafiğine ulaşması imkânsıza yakın.

Bireysel ve beraber eylemlerle yaşamak

Jonathan Safran Foer'in kaleme aldığı, Bu Bizim Havamız Şahika Tokel çevirisiyle Siren Yayınları tarafından yayımlandı. Foer ekolojik krizin bir "kader" olup olmadığını sorgulayarak gezegenin hararetinin nasıl düşürülebileceğine ve ileride, bugünden daha iyi yaşama imkânı bulunup bulunmadığına yoğunlaşıyor.

ali bulunmaz

Jonathan Safran Foer'in kaleme aldığı, Bu Bizim Havamız Şahika Tokel çevirisiyle Siren Yayınları tarafından yayımlandı.

Edward O. Wilson, kısa bir süre önce Türkçeye çevrilen Yarım-Dünya'da (Çev. Sami Oğuz, Koç Üniversitesi Yayınları, Nisan 2020); bir belirleme yapmış, bir çözüm önermiş ve bir öngöründe bulunmuştu.

Belirleme şöyleydi: "Aklımızda ekonomik büyüme, dizginlenmemiş tüketim, sağlık ve bireysel mutluluktan başka bir amaç olmadan, dehşet verici şekilde debelenip duruyoruz. Biyosferin geri kalanı üzerindeki etkimiz her yerde olumsuz, çevre dengesiz ve daha nahoş, uzun dönemli geleceğimiz ise daha az belirli bir hâl alıyor."

Sunduğu çözüm önerisi de şuydu: "İnsanlık küresel biyolojik çeşitlilik hakkında çok daha fazla şey öğrenmeyip bu çeşitliliği korumak için hızla harekete geçmedikçe Yeryüzü'ndeki yaşamı oluşturan türlerin çoğunu kısa zamanda kaybedeceğiz. Yarım-Dünya önerisi, sorunun önemine uygun birincil, acil bir çözüm sunuyor: Ancak gezegenin yarısını veya daha fazlasını ihtiyat olarak bir kenara ayırarak çevrenin yaşayan kısmını kurtarabileceğimize ve kendi varlığımızı sürdürebilmemiz için gereken dengeyi sağlayabileceğimize inanıyorum."

Wilson'ın öngörüsü ise şöyleydi: "Çok uzak gelecekteki jeologlar, 'Antroposen ne yazık ki hızlı teknolojik gelişmeyi en kötü insan doğasıyla birleştirmiş. İnsanlar ve yaşamın geri kalanı için ne kadar korkunç bir zamanmış' diyebilir.

Antroposen'in (İnsan Çağı'nın) en şiddetli dönemindeyken ve ekolojik anlamda keskin bir viraaja girdiğimiz şu zamanda, ekonomik büyüme ile insani gelişme, daha çok yaşama ile daha iyi

Bu Bizim Havamız,
Jonathan Safran Foer,
Çev: Şahika Tokel, 264 syf.,
Siren Yayınları, 2020.

1960'ların sonundan bugüne kadar köprünün altından çok su aktı, akan su ise bir hayli azaldı.

yaşama, hız ile denge arasında bir seçim yapmak durumundayız. Üstelik bu seçim ve onun yaratacağı sonuçlar, sadece bizi değil tüm canlılarla birlikte doğayı da ilgilendiriyor.

Ekolojik krize kafa yoranlar, çözüm üretmeye çalışan vicdanlı ve öngörülü insanlar bir tarafta, bu krizden nemalanmaya uğraşanlar, krizin varlığını kabul etmeyen kimi politikacılar ve hiçbir şey yokmuş gibi yaşamaya devam edenler ise diğer tarafta yer alıyor.

Jonathan Safran Foer de Bu Bizim Havamız'la topa giriyor ve ekolojik krizin bir "kader" olup olmadığını sorgulayarak gezegenin hararetinin nasıl düşürülebileceğine ve ileride, bugünden daha iyi yaşama imkânı bulunup bulunmadığına yoğunlaşıyor.

'UZAKLARDA BİR YERDEKİ' EKOLOJİK KRİZ

Alan Shepard, Ay'dan "Dünya'nın doğuşunu" izleyip Apollo 17 mürettebatı da bu manzarayı fotoğraflarken "Mavi Bilye" benzetmesi yaptığında, gezegen henüz bu kadar altüst edilmemişti. Mavi ve yeşil dengeliydi, karbon ayak izi tartışması ise belki başlamamıştı belki de henüz başlıyordu.

1960'ların sonundan bugüne kadar köprünün altından çok su aktı, akan su ise bir hayli azaldı. Gelgelelim, 1960'lara kadar da pek çok şey olmuştu ama bu denli yıkıcı değildi.

Foer, ekolojik krizi kavramanın, hissetmenin ve çözüm için hareketlenmenin yolunun, bilgidен ve onu yorumlamaktan geçtiğini belirtiyor.

Foer'in Bu Bizim Havamız'da anlattığı söz konusu değişime, doğa-insan mücadelesine, insanın doğayla kavgasına dair hikâyenin özünde, gidişatı değiştirmek ya da şimdiki yaşamımızı ağırlaştırmak için elimizi çabuk tutmamız gerektiği yer alıyor.

Foer, sadece ABD'de değil, yeryüzünün pek çok noktasında geçerli olan bir şeyi vurguluyor: Ekolojik kriz, pek çok insan için uzakta bir yerde! Söz konusu umursamazlık, en az ekolojik kriz kadar tehlikeli. Yazar, bu noktada bilmek ve hissetmek ayrımını gündeme getiriyor; ekolojik krizi biliyoruz ama bunun bizi kapsadığını hissetmiyoruz. Hissetmeyenlerden daha trajik olanı ise krizi reddedenler: "Gezegen kriziyle ilgili sorun, krizin kemikleşmiş 'kayıtsızlık öngarılarına' toslamasıdır. İklim değişikliğine eşlik eden felaketlerin çoğu -aşırı hava olayları, taşkınlar ve kontrol altına alınması güç yangınlar, yerinden edilme ve kaynak kıtlığı dâhil olmak üzere- belirgin, kişisel ve kötüye giden bir durumun işaretiyse de bir bütün olarak öyle görünmedi. Gitgide güçlenen bir anlatının kırılganlığı gibi değil de soyut, uzak ve yalıtılmış bir görünüm aldı (...) İklim değişikliği inkârcıları olarak adlandırılan kişiler, iklim bilimcilerin yüzde 97'sinin vardığı çıkarımı, gezegenimizin insan faaliyetleri nedeniyle ısındığını reddediyor."

Foer, ekolojik krizi kavramanın, hissetmenin ve çözüm için hareketlenmenin yolunun, bilgidен ve onu yorumlamaktan geçtiğini belirtiyor. Bilgi, umursamayla sağlıyor ve umursama da bir dizi uyarıyla yüzleşmeyi kolaylaştırıyor. Foer, bunu güncel bir örnekle derinleştiriyor ve "biz"i, yeryüzünün tamamını ima ediyor: "Gezegeni kurtarmak için selfie'nin tam tersine ihtiyacımız var."

‘TUFAN DA BİZİZ GEMİ DE’

Foer’in asıl meselesi ise sera gazı emisyonunu katlayan; yediğimiz et ürünlerinin kaynağı olan hayvan yetiştiriciliği. Et tüketiminin (dolayısıyla bir anlamda yemek yemenin) fizyolojik, psikolojik, kültürel ve ekonomik boyutlarını hesaba katan yazar, evdeki yangının nasıl körüklendiğini anlatıyor uzun uzun: “Gezegenimiz bir hayvan çiftliği” derken ürkütücü rakamlar veriyor, nüfus artışıyla hayvan yetiştiriciliği ve et tüketimi arasındaki bağlantıyı açıklıyor, buna bağlı olarak aşırı yemekten dem vuruyor, tüm bunların sera gazı salınımına ve iklim değişikliğine etkisini, yine rakamlarla ortaya koyuyor.

Tabii bu arada Foer’in önermelerinden bazıları fena hâlde anlamsız ve yanlış. Bir örnek: “Ya gezegen bizden intikam alacak ya da biz gezegenin intikamı olacağız!” Buradaki anlamsızlık ve yanlışlık, yazarın doğanın işleyişini kendi hâlinde sürdürmeye çalıştığını ve insan kaynaklı engellerin bunu sekteye uğrattığını gözden kaçırmamasıyla ortaya çıkıyor. Foer’in atladığı bir başka nokta ise doğada intikam diye bir şeyin bulunmadığı, bunun insan dünyasına ait olduğu.

Foer’in hakkının teslim edilmesi gereken belirlemelerini de es geçmemek lazım. Buna da bir örnek: “Amerikan Rüyası, kişinin anne ve babasından daha iyi bir hayata sahip olmasıdır, özellikle servet açısından (...) ‘Yeterince şeye sahip olmanın’, ‘daha fazlasına sahip olma’ anlamına gelmesi, hem ABD’yi hem de küresel ısınmayı yaratan zihniyettir.”

Foer’in önermelerinden bazıları fena hâlde anlamsız ve yanlış. Bir örnek: “Ya gezegen bizden intikam alacak ya da biz gezegenin intikamı olacağız!”

Ekolojik krizi “felsefi bir sorun” diye niteleyen Foer, bu varoluşsal problemle yüzleşmenin çözüm üretmek için zaman kazandıracağını düşünürken şöyle diyor: “Milyonların hayatını önemsemek kolay değil, bir tek yaşamı önemsemek mümkün değil.”

Foer, dünyayı yöneten söz sahibi ülkelerin ekolojik krizin ilk kurbanları olmadığını ve bu intihardan, karbon ayak izi en küçük ülkelerin etkileneceğini (hatta etkilenmeye başladığını) belirtiyor: Bangladeş, Haiti, Zimbabve, Fiji, Sri Lanka, Vietnam, Hindistan...

“Uzaktaki” bu kriz, yaşantımızı değiştirmemiz gerektiği gerçeğini ötelemiyor. Bir başka gerçek ise insanın dünyayı yok oluşa sürüklediği ve onu kurtarmanın da yine insanın elinde olduğu. “Tufan da bizim gemi de” diyen Foer, bu nedenle beraberce gerçekleştirilecek bireysel eylemlerin çözüm yolunda mesafe almamızı sağlayacağını söylüyor: “Yapısal bir değişikliğe ihtiyacımız var; fosil yakıtlardan küresel olarak uzaklaşmalı, yenilenebilir enerjiye geçmeliyiz. Karbon vergisi benzeri bir şeyi yürürlüğe koymalı, ürünlere çevresel etki etiketi konmasını zorunlu kılmalı, plastiği sürdürülebilir çözümlerle değiştirmeli ve yürünebilir şehirler inşa etmeliyiz. Bizi zaten benimsemek istediğimiz tercihlere itecek yapılara ihtiyacımız var. Batı’nın güney yarımküreyle ilişkisini etik açıdan ele almaya ihtiyacımız var. Siyasi bir devrime bile ihtiyacımız olabilir. Bu değişiklikler, bireylerin tek başına gerçekleştiremeyeceği değişiklikler gerektiriyor.

Gezegenle birlikte gezegendeki insan, hayvan ve bitki yaşamını kurtarmak ön planda olacaksa Foer'in bahsettiği beraber gerçekleştirilecek bireysel eylemlerin önemi büyük.

Kolektif devrimlerin bireylerden oluştuğunu, onların önderliğinde gerçekleştiğini ve binlerce bireysel devrimle pekiştirildiği gerçeğini görmezden gelerek bireyler, son derece bireysel olan beslenme biçimlerini değiştirme kararı almadıkça çevresel yıkımı sınırlama hedefimize ulaşma şansımız yok.”

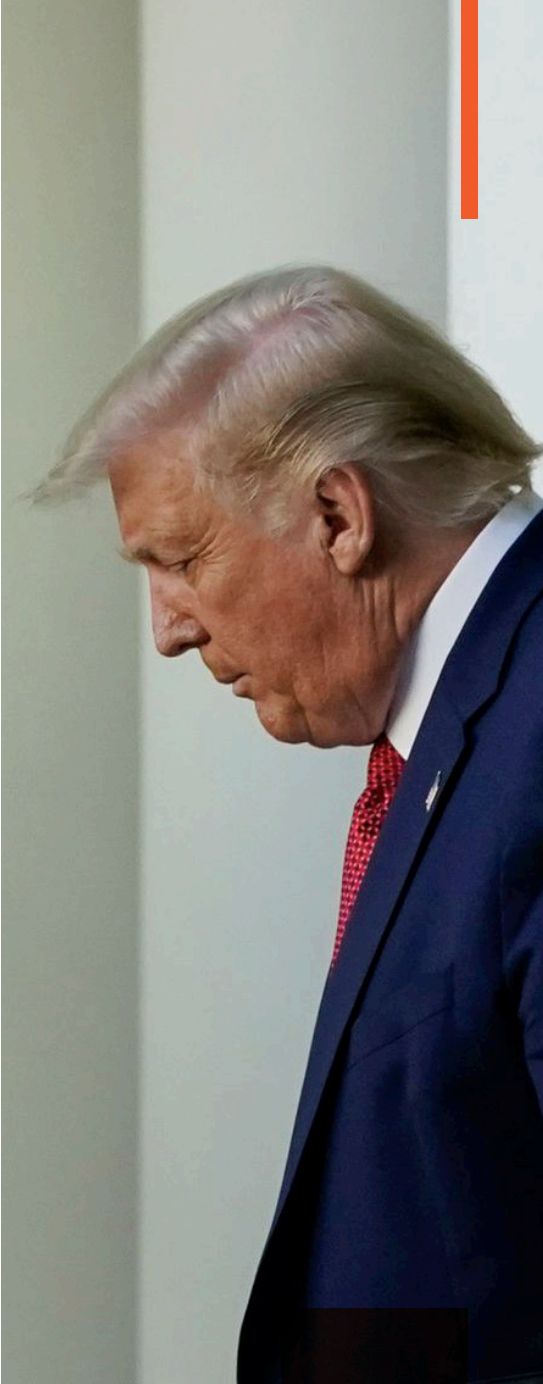
Gezegenle birlikte gezegendeki insan, hayvan ve bitki yaşamını kurtarmak ön planda olacaksa Foer'in bahsettiği beraber gerçekleştirilecek bireysel eylemlerin önemi büyük.

Gezegeni tamamen kurtarmak istiyorsak Roy Scranton'ın dediği gibi “ölmemiz gerekiyor.” Ancak biliyoruz ki intihar hiçbir sorunu çözmiyor. “Daha yaşamak” ancak Foer'in belirttiği eylem şekliyle mümkün.

Hakikat Sonrası: 'Yalanlar istiyorsan yalanlar söyleyeyim

Lee Mcintyre'nin, M. Fahrettin Biçici tarafından çevrilen ve Tellekt Yayınları tarafından basılan "Hakikat Sonrası" adlı kitabı, bizi kavram üzerine düşündürürken, bu dönemi anlamak için sadece Donald Trump gibi politikacıların siyasi manevralarını, yalan üzerine kurulu söylemlerinin nedenlerini açıklamanın yeterli olmayacağını hatırlatıyor.

emek erez

“**H**akikat sonrası”, son yıllarda en sık duyduğumuz kavramlardan bir tanesi olabilir. Güncel siyasetin her alanına hâkim bir yalan dili var. Politikacılar sadece son zamanlarda değil çoğunlukla yalan söylüyorlardı ama şimdilerde yalanı bir şekilde duyguları yönetmek, kendi doğrusunu her ne olursa olsun kabul ettirmek için işlevsel kılıyorlar. Geleneksel medya araçlarının eski konumunu yitirmesi, araştırmacı gazeteciliğin yerini daha çok sosyal medya kanallarından dolaşıma sokulan bilgilerin alması, yalanın gerçeklerden daha kolay kaçmayı sağlaması gibi sebepler de “hakikat sonrası” denilen zamanı destekliyor. Yalnızca bunlar değil elbette hakikat aşınmasının felsefi, politik, tarihsel anlamda da bir geçmişi var.

Lee Mcintyre'nin, M. Fahrettin Biçici tarafından çevrilen ve Tellekt Yayınları tarafından basılan “Hakikat Sonrası” adlı kitabı, bizi kavram üzerine düşündürürken, bu dönemi anlamak için sadece Donald Trump gibi politikacıların siyasi manevralarını, yalan üzerine kurulu söylemlerinin nedenlerini açıklamanın yeterli olmayacağını hatırlatıyor. Her ne kadar konuya dair çalışmalarda mesele Trump'ın seçim kampanyasıyla ve sonrasında uyguladığı politikalarla ele alınsa da bunun daha derin kökleri var. Ama konunun Trump ve benzeri politikacılar üzerinden tartışılmasının da hiç nedeni yok değil çünkü yalan sadece politikacıların sıkıştıklarında sarıldıkları bir strateji değil artık neredeyse bir yönetme biçimi. Israrla yalan söyleme bir süre sonra ona kendisini inandırma, istediğini duymak isteyen “güdülenmiş kitleye” hitap etme, duygulara oynama gibi çok farklı etken yalanı politikanın tam anlamıyla parçası hâline getiriyor. Konunun başka yönleri araştırıldığında ise ortaya kapitalist şirketler, ana akım medyanın yayın politikaları, bireylerin çoğun-

luğa uyumlanma isteği, post-modernizmin hakikat anlayışının muhafazakâr sağ tarafından işlevsel bir şekilde kullanılması gibi farklı sebeplerle karşılaşılıyor. Bu anlamda metin, konunun başka uğraklarıyla okuru buluştururken, tüm bu yalan dolanla nasıl baş edeceğimize dair stratejiler de sunuyor.

‘HAKİKAT SONRASI’NIN FARKI NE?

“Hakikat Sonrası”nı nasıl tahayyül edebiliriz? Mcintyre’ye göre konuyu basit ve daha önceki propaganda yöntemleriyle aynı olmaktan çıkaran yanlar var: “Hakikat-sonrası fikrine dair çarpıcı olan şey sadece hakikate karşı meydan okunması değil, hakikate siyasal hâkimiyet kurmanın bir mekanizması olarak meydan okunmasıdır. İşte bu yüzden, hakikat-sonrası fikrine dair ‘esas bilinmesi’ gerekenleri kavrayacak olsak eğer, siyasetten imtina etmememiz gerekir.” Hakikat-sonrası kavramını siyasetin dışına çıkarmak hatalı olur çünkü gerçekliğin manipüle edilmesine ön ayak olanların başında politikacılar geliyor ve belki de kitabın söylediklerini de dikkate alarak, yalanı yeni siyasetin temeli olarak düşünmek gerekiyor. Metinde aktarılanlara göre, Oxford sözlükleri “hakikat-sonrası” kavramını şöyle tanımlıyorlar: “Nesnel gerçeklerin, kamuoyunun şekillenmesinde, duygulara ve kişisel inançlara hitap edilmesi kadar etkili olmamasıyla ilişkili ya da buna delalet eden durumlar...” Gerçeklik artık rağbet görmüyor, duygulara ve inançlara dokunmuyor çünkü amiyane tabirle “gerçekler acı” bu da politikacıların işine geliyor, özellikle din, milliyet, militarizm gibi konularda yalan siyasetinin bu kadar karşılık bulmasını da açıklayabiliyoruz böylece. Bu kavramın politik simalar üzerinden tartışılması da boşuna değil çünkü: “Macaris-

Hakikat Sonrası”nı nasıl tahayyül edebiliriz?

Mcintyre’ye göre konuyu basit ve daha önceki propaganda yöntemleriyle aynı olmaktan çıkaran yanlar var.

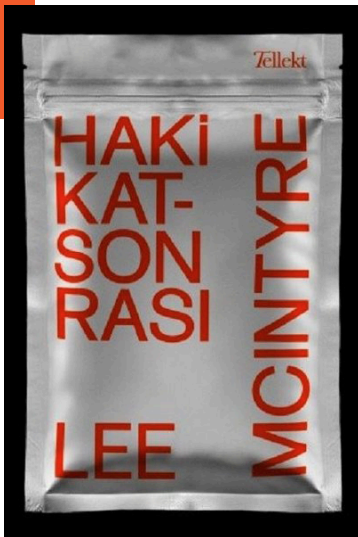

Hakikat-sonrası” sadece yalan söylemek ve kitlelerin bu yalanlara bir şekilde inanması anlamına mı geliyor diye sorabiliriz.

tan, Rusya ve Türkiye’deki siyasetçilerin kendi halklarına karşı gitgide artan dezenformasyon kampanyaları yürütmesiyle birlikte, pek çok kişi hakikat-sonrasını, bazı kişilerin (kanaatlerini hakikatle uyumlu hale getirmektense) hakikati kendi kanaatlerine uydurmak için bükmeye cesaret bulduğu, giderek gelişen uluslararası bir trendin parçası olarak görüyor.” Listede de yer bulduğuna göre kendi coğrafyamız üzerinden konuya epey aşinayız aslında. Yukarıdakilerin bir hafta önce söylediklerinin tersini söylemelerine ya da kendi siyasi pratiklerini başkalarına yüklemelerine epey alışığız. Ekonomi kötüye gittiğinde militarist söylemin artmasına ya da asıl gündemi unutturmak için yalan açıklamalar yapıldığına çok sık rastlıyoruz. Böyle bir durumda hitap edilen kitle duygularıyla ve inançlarıyla ayrıca güdülenmiş bir düşünce biçimiyle hareket ederken, karşı tarafa düşen yalanı ortaya çıkarmak için bütün enerjisini harcamak oluyor. Bir şekilde “hakikat sonrası” herkesi manipüle edebiliyor çünkü her yalanın bir muhatabı mutlaka var.

KONU BASİTÇE YALAN SÖYLEMEK Mİ?

O zaman “hakikat-sonrası” sadece yalan söylemek ve kitlelerin bu yalanlara bir şekilde inanması anlamına mı geliyor diye sorabiliriz. Me-sele epey karmaşık ve tek boyutlu değil. Burada konu McIntyre’nin ifadesiyle: “... İşin zor kısmı cehaleti, yalan söylemeyi, sinikliği, kayıtsızlığı, siyasi salvoları ya da hezeyanları açıklamak değildir. Biz asırlardır bunlarla yaşıyoruz. Görünüşe bakılırsa hakikat-sonrası çağına özgü olan şey, gerçekliği bilme düşüncesinin değil bizzat gerçekliğin varlığının hiçe sayılmasıdır.” Gerçekliği yok saymak ve kitleleri kendi gerçeğine mahkûm etmek olan budur. Örneğin, insanlar

Hakikat Sonrası, Lee McIntyre, Çev: Fahrettin Biçici, 168 syf., Tellekt Yayınları, 2019.

açlıktan, yoksulluktan intihar ederken ekonominin çok iyi olduğu söyleniyor ve bu yalan çok büyük bir tepkiyle karşılanmıyorsa bu durum nasıl açıklanabilir? İnsanlar yalan söyleyebilir bunun bedelini de öderler ama politikacılar yalanı bir siyaset stratejisi olarak benimserlerse, durum içinden çıkılmaz olur çünkü yazarın işaret ettiği gibi; “liderlerimiz ya da toplumumuzun önemli bir kısmı, temel gerçekleri inkâr eder hâlde ise bunun sonuçları dünyayı başımıza yıkabilir.” Burada belirleyici olanın çoğunluk tutumu olduğunu görmek gerekiyor bunun da epey nedeni var ki kitapta topluluğa uyumlu olmanın birey için önemine dair pek çok sosyal psikoloji deneyinden örnek veriliyor. Yalan bile olsa toplumun geneli politikacıların yalanına inanıyorsa birey onun parçası olmak için gerçeği görmezden gelebiliyor.

GERÇEKLERDEN KAÇINCA

“Hakikat sonrası” maalesef özellikle dünyayı ilgilendiren iklim krizi, aşı karşıtlığı gibi önemli konularda da çok fazla şeyi görmezden gelmemize sebep oluyor. Politikacılar doğaya ve insana dair önemli meselelerde de yalan siyasetini sürdürüyorlar. Örneğin: “Güney Afrika devlet başkanı Thabo Mbeki, antiretroviral ilaçların Batı’nın oynadığı bir oyun olduğunu, AIDS’in sarımsak ve limon suyuyla tedavi edilebileceğini söylediğinde 300 bin insan ölmüştü.

Donald Trump da, iklim değişikliğinin ABD ekonomisini çökertmek için Çin hükümetince uydurulmuş bir safsata olduğunu söylediğinde, bunun uzun ve dönemli sonuçları da eşit ölçüde yıkıcı olabilir” diyor Mcintyre. Trump’ın Coronavirüs için de benzer bir söyleme başvurduğuna tanık olduk daha bu sene içinde, ki

Hakikat sonrası”
maalesef

özellikle dünyayı ilgilendiren iklim krizi, aşı karşıtlığı gibi önemli konularda da çok fazla şeyi görmezden gelmemize sebep oluyor.

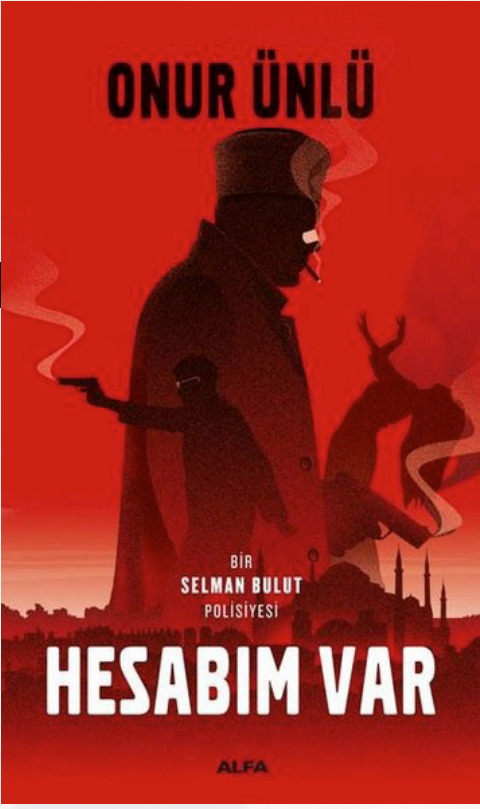

Lee Mcintyre'nin
“Hakikat Sonrası”
adlı metni
son yıllarda
yaşamımıza
damga vurmuş bir
kavramı farklı
yollara uğrayarak
anlamaya çalışıyor.

başka ülkeleri “dış mihrak” söylemiyle, kendi günahlarının keçisi yapma politikasına kendi coğrafyamızdan da aşınayız. Tüm bunlar devlet destekli medya tarafından yaygın hâle getirildiğinde, yalan yayılıyor ve insanların çoğunluğu gerçekdense daha rahatlatıcı olan yalana inanıyorlar. Ayrıca, medya sözde eşit süre vererek konuların taraflarını bir araya getiriyor bu da sorunlu çünkü yalana ve hakikate eşit süre tanınması medyayı adil yapmıyor taraf yapıyor, kitapta konuyla ilgili çok fazla örneğe yer verilmiş. Bir de, kapitalist şirketler projelere destek vererek iklim krizi gibi konularda şüphe yaratılmasına vesile oluyorlar, demek ki kesin değil henüz araştırılıyor düşüncesi yine medya ve politikacılar tarafından söyleme dönüştürülüyor. Şüphe gerçeğe inanmaktansa daha olumlu olana inanmayı sağlıyor. Tüm bunlar komplo teorilerinin de bir parçası hâline getirilince hakikat aşınması üst seviyeye çıkıyor.

Lee Mcintyre'nin “Hakikat Sonrası” adlı metni son yıllarda yaşamımıza damga vurmuş bir kavramı farklı yollara uğrayarak anlamaya çalışıyor. Her şeye rağmen yalana tanık olanların, onun karşısına hakikati koymasının önemine işaret ediyor. Hakikatle hâlen şaşırtılabileceğini hatırlatıyor ve bunu bir direnme stratejisi olarak öneriyor.

Politikacılar her ne kadar bir şarkıda da söylendiği gibi; “yalanlar istiyorsan, yalanlar söyleyeyim” şeklinde hareket etse de şarkının devamını hatırlayalım, “incinirsin, yine de sen bilirsin”. İncinmemek için hâlâ bilen olarak “sen” varsın, inanıp, inanmamak, yalana kapılıp kapılmamak öznenin kendi elinde. Çoğunluğun içinde varolmak birey için daha kolay olsa da yalan üzerine kurulu bir yaşamdansa azın hakikati, mutlu etmese de her zaman yeğdir fikrimce.

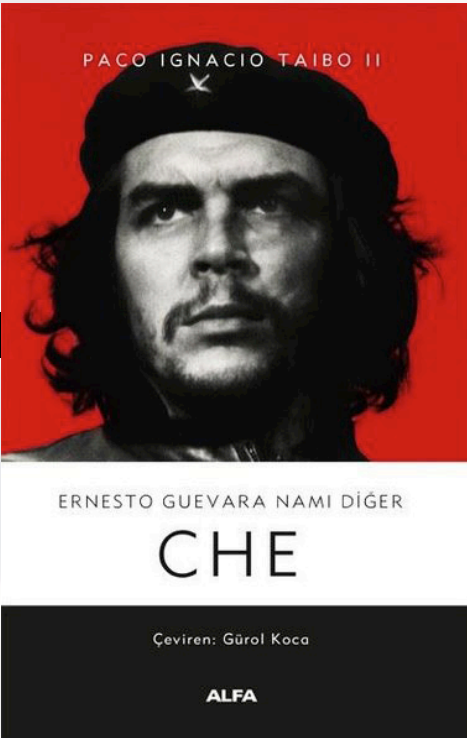
Hesabım Var

Yazar: **Onur Ünlü**
Yayınevi: **Alfa Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **352**

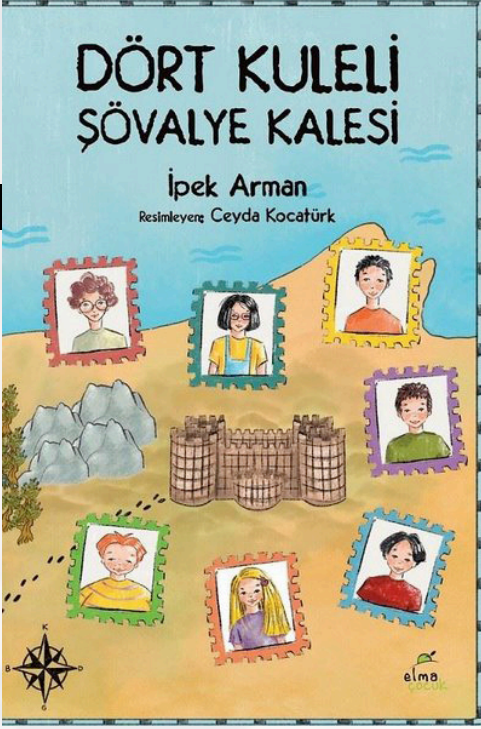
Kesekli Tarla

Yazar: **Figen Şakacı**
Yayınevi: **İletişim Yayınları**
Sayfa Sayısı: **163**

Ernesto Guevara Nam-ı Diğer Che

Yazar: **Paco Ignacio Taibo II**
Çevirmen: **Gürol Koca**
Yayınevi: **Alfa Yayıncılık**
Sayfa Sayısı: **856**

Dört Kuleli Şövalye Kalesi

Yazar: İpek Arman
Yayınevi: Elma Yayınevi
Sayfa Sayısı: 64

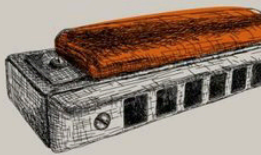
Maya Mitolojisi

Yazar: Lewis Spence
Yayınevi: Karakarga Yayınları
Çevirmen: Ayla Meltem Görgün
Sayfa Sayısı: 152

MAYA MITOLOJİSİ

LEWIS SPENCE

Kaan Koç

AĞIZ

Ağız

Yazar: Kaan Koç
Yayınevi: İthaki Yayınları
Sayfa Sayısı: 120